

Черниш Наталія Володимирівна
*кандидат педагогічних наук, доцент,
кафедра української і зарубіжної літератури
та методики навчання,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі*

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ: ШЛЯХИ І ПЕРСПЕКТИВИ

У кожної дитини є природний потяг до творчості, вчителєві-філологу слід звернути увагу на поетичні здібності учнів, сприяти їх розвитку. Особливо у підлітковому віці учнів можна захопити різними видами літературної творчої діяльності – поетичною, літературно-критичною, перекладацькою та виконавчою. Саме в цей період з'являється нахил до написання перших поезій, нарисів, прагнення виступати перед аудиторією, перекладати вірші. Учителє повинен систематично стимулювати та допомагати розвивати літературні здібності школярів, реалізувати засади особистісно-орієнтованого навчання: він має враховувати індивідуальні здібності всіх учнів, застосовувати диференційний підхід до них, забезпечувати умови для розвитку природних задатків кожної дитини. Саме таке навчання створює умови для всебічного розвитку творчих здібностей школярів.

Поетичні здібності розвиваються завдяки творчим завданням, які формулює вчителє. Можна використовувати такі прийоми навчання, спрямовані на розвиток поетичних здібностей підлітків.

Приєм «Склади вірш». На екрані учні бачать слова, що римуються. Вони повинні скласти вірш за поданими римами.

... квіточка

... водою

... ниточка

... вербою.

Приєм «Підбери рими». На моніторі з'являється стовпчик слів. До кожного з них учень повинен підібрати якомога більше рим.

Сонечко –

Річка –

Сніг –

Сміється – .

Школярам, які вдало та швидко навчаються придумувати рими, буде легше писати власні вірші. Прийом «Підбери рими» розвиває поетичні здібності учнів, а також стає місточком у поетичну лабораторію майстрів, адже вчитель пояснить вихованцям різницю між граматичною і неграматичною, банальною і свіжою, точною і неточною римами.

Прийом «Придумай порівняння (епітет, метафору тощо)». На екрані (дошці) містяться слова, з якими школярі повинні утворити порівняння (епітети тощо). Наприклад: море, руки, сни, зима, дівчина, верба, сніг, веселка та інші.

Прийом «Напиши строфу (вірш)». Педагог дає учням завдання написати строфу (вірш) на якусь тему (наприклад, «Краса і слава України», «Осінь – золота пора», «Моя родина» та інші); з певним ключовим образом (наприклад, можуть бути такі образи: мати, калина, улюблений мультиплікаційний герой тощо); з визначеним настроєм (наприклад, сумний, веселий, мрійливий та інші). Обдарованим дітям даємо складніше завдання: написати вірш із обумовленим стилем, ідеєю, формою, мотивом.

Крім поетичної, учитель-словесник повинен розвивати в учнів виконавчу та літературно-критичну творчість. У кожному класі є діти, які артистично декламують поетичні твори. Їх виконавчу творчість педагог має помітити якомога раніше та допомагати їм у її розвитку: на уроках вивчення ліричних творів слід давати завдання виразно прочитати вірш, напередодні підготувати декламування якоїсь поезії та виконати її замість учителя, брати участь у конкурсах на краще виразне читання ліричних творів тощо.

Можна використати *прийом «Мистецтво живого слова»*. Учні готуються заздалегідь до конкурсу на краще виконання поетичного твору. Формується журі, яке буде оцінювати учасників. Спочатку всі школярі класу, які виявили бажання, декламують вірші, далі визначаються переможці, які набувають можливості виступити перед учнями інших класів та батьками під час літературного вечора.

Літературно-критична творчість полягає у написанні школярами письмових робіт (твори, нариси, есе тощо). Є. Пасічник підкреслив їх важливість: «Вони сприяють поглибленню знань з літератури, вихованню необхідних умінь і навичок аналізувати художні твори в єдності змісту і форми.

Письмові роботи служать засобом перевірки як учень засвоїв ту чи іншу тему. Тому ними часто завершується вивчення окремих розділів шкільної програми. Важливе значення мають письмові роботи у формуванні теоретико-літературних понять, виявленні рівня грамотності учнів, загальних та індивідуальних особливостей сприймання ними художньої літератури з метою наукового коригування цих процесів» [2, с. 340]. Письмові творчі роботи розкривають індивідуальні здібності дітей, їхні можливості.

Часто діти, написавши вірш, есе тощо, соромляться читати їх уголос, тому ефективним є використання прийому листування, який дає змогу дітям висловити те, що вони не наважуються сказати.

Зокрема, можна застосувати *прийом «Напиши листа другові (поетові)»*. Учитель дає школярам завдання написати лист другові (письменникові). У своєму листі діти можуть викласти роздуми про вірш, поділитися переживаннями, подібними до тих, які поет виразив у творі, довірити аркушу самотійно написану поезію тощо. Підписуватися за бажанням (хто хоче може написати анонімного листа). Потім педагог озвучує епістолярні спроби школярів та закликає до їх обговорення. Найкращі, найцікавіші та найоригінальніші листи вчитель оцінює.

Також слід залучати учнів до перекладацької творчості. Ж. Клименко зазначила, що «[...] художній переклад – це і літературне явище, і творчий процес, результат якого залежить від майстерності перекладача» [1, с. 178-179]. Вчена підкреслює, що особливої майстерності та особливих зусиль потребує переклад саме ліричних творів, оскільки крім знання мови, також слід дбати про збереження рими, ритму, віршового розміру. Тому це важка та копітка робота, яка потребує поетичного таланту. Всі діти вивчають іноземну мову, можна запропонувати їм зробити переклад вірша автора, якого вивчають, або власного, використовуючи *прийом «Переклади вірш іншою мовою»*. Перш ніж приступити до перекладу учень повинен прочитати, проаналізувати твір, щоб зрозуміти його зміст. Можна запропонувати дітям приклади перекладів майстрів цієї справи. Цей прийом дає можливість розвинути перекладацькі здібності обдарованої дитини, застосувати на практиці знання рідної та іноземної мов, зрозуміти особливості праці перекладачів і глибше усвідомити сам твір. Поетичну, виконавчу, літературно-критичну, перекладацьку творчість

доцільно розвивати як на уроках літератури, так і під час позакласних заходів: на заняттях гуртка любителів поетичного слова, на зустрічах з письменниками, на літературних вечорах тощо. Для учнів, які мають літературно-творчі здібності, організовуються різні конкурси, олімпіади, вечори учнівської творчості, видання альманаху, виставки робіт тощо.

Отже, одне із завдань учителя-словесника – сприяти розвиткові творчих здібностей учнів. Шкільне вивчення лірики дає багато можливостей для вияву та вдосконалення поетичних, літературно-критичних, виконавчих і перекладацьких здібностей школярів. У цьому йому допоможуть запропоновані нами прийоми навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Клименко Ж.В. Теорія і технологія вивчення перекладних художніх творів у старших класах загальноосвітньої школи : дис. ... доктора пед. наук: 13.00.02. Київ, 2007. 455 с.
2. Пасічник Є. А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах. Київ: Ленвіт, 2000. 384 с.

Ягнич Мар'яна Євгеніївна,
аспірант, кафедри української та зарубіжної літератур і
методик їх навчання,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

КОМІКС ЯК ІНТЕРМЕДІАЛЬНИЙ ПРОДУКТ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ: ВІД ІДЕЇ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ

В умовах швидкого розвитку цифрових технологій, коли сучасні школярі активно використовують візуальні матеріали, створення коміксів стає новою та захопливою формою навчання. Комікс є унікальним інструментом на сучасних уроках української літератури, який поєднує в собі літературне слово, образотворче мистецтво та наративний підхід. Як інтермедіальний продукт, комікс дозволяє занурювати учнів у глибини літературного тексту через інші засоби, сприяючи кращому розумінню літературних творів, розвитку